

Мілова Марія Іллівна
Димова Олена Валентинівна

Європеїзація як процес: сучасні тенденції та виклики

УДК 342.922
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.9>

Мілова Марія Іллівна
доктор політичних наук, професор
кафедри політології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, Одеса,
Україна
ORCID: 0000-0003-4215-1264

Димова Олена Валентинівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціальних
та гуманітарних дисциплін
Одеського національного морського
університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-7695-1414

Статтю присвячено аналізу сутності процесу «європеїзації» та деяких тенденцій її розвитку в сучасних умовах. Визначено зміст європейської інтеграції як процес економічної, політичної, правової, соціальної та ціннісно-культурної інтеграції європейських держав. Одночасно європейську інтеграцію розглянуто як складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав, які перебувають у постійному розширенні цього простору, особливо наприкінці XX – початку XXI століть. Основну увагу зосереджено на з'ясуванні сутності поняття «європеїзація», яке трактується в різних напрямках та дискурсах – від суто наукового до більш практичного, пов'язаного із його політико-економічним, правовим та культурно-ціннісним змістом. Визначено основні особливості процесу європеїзації постсоціалістичних держав та відмінності стратегічного шляху кожної з цих держав: від «шляху до Європи» до «повернення до Європи». Аналіз цих процесів створив умови з'ясувати актуальність проблеми визначеності змісту європеїзації України та стратегічного курсу щодо вступу в Європейський Союз. Системний підхід надав можливості визначити конкретні труднощі, які переживає ЄС сьогодні й ставить на порядок денний різне бачення її переваг, різне розуміння доцільності інтегрування в європейську спільноту як політичною елітою так й українським суспільством. Внаслідок чого ці дві сили мають різну готовність до сприйняття й дотримання цінностей та норм, необхідних для членства в ЄС. Використання соціологічних досліджень допомогло дійти висновків щодо унікального характеру сучасного етапу євроінтеграції України. В статті доводиться, що усвідомлення такого стану повинно стати основою для розробки сучасної політики європеїзації України та визначити вимоги до української політичної еліти щодо чіткого формулювання відповідної стратегії її прийому до складу Європейського Союзу. Така стратегія має враховувати всі ризики та загрози сьогодення, пов'язані з регіональними та глобальними проблемами, а також із наслідками російсько-української війни як для України, так і для всієї Європи.

Ключові слова: європеїзація, європейська інтеграція, Європейський Союз, євростраатегія України, деевропеїзація, євроскептицизм, європейська ідентичність.

Вступ. Європейська інтеграція сьогодні обумовлена комплексом різновекторних факторів, викликів і загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, серед яких динамічність та непередбачуваність світових політико-економічних процесів, зростаюча конфронтація між світовими центрами впливу, накопичення кризових явищ на теренах ЄС та внутрішні проблеми держав-членів. Водночас процес євроінтеграції є одним з проявів провідної тенденції сучасного розвитку – посилення всебічної взаємозалежності держав, передусім їх економік та культурно-ціннісних основ різних національних спільнот. Враховуючи сутність змін, динаміку процесів, вплив нових викликів, важливо розуміння складнощів цих процесів, кризових тенденцій, які переживає сама Європа, готовність та спроможність політичної еліти обирати таку стратегію, яка б враховувала різні бачення процесу європеїзації. Таке розуміння є вкрай актуальним для України та її політичної еліти.

Виникнення та розвиток поняття «європеїзація» простежується в науковій, зокрема, зарубіжній літературі про політичну інтеграцію в Європі ще з 90-х років минулого століття, коли постає питання про те, як впливає інтеграційний процес на інституційну трансформацію національних держав, що беруть у ньому участь. І саме в контексті пошуку відповіді на це питання і була запропонована концепція європеїзації, як підкреслюють дослідники [2;

3; 5; 6]. Український науковець М.В. Булик, порівнюючи основні підходи до аналізу змісту понять «європейська інтеграція» та «європеїзація», доводить, що в сучасній науковій думці, насамперед європейських держав, останній термін має більш ширше вживання. Це пов'язано з тим, що європеїзація як процес поширюється як на зовнішню політику окремих держав, так і на внутрішньополітичні, соціально-економічні, культурні процеси. Більш того, європеїзація розглядається як феномен, що має складну багаторівневу структуру, де окремі держави розглядаються не лише як суб'єкти, але й як об'єкти впливу з боку даного процесу [2].

Метою та завданнями даної статті є спроба проаналізувати та систематизувати основні підходи щодо визначення поняття «європеїзація» в сучасному науковому дискурсі та наголосити на основних тенденціях, деяких негативних проявах скептицизму, щодо перспектив європеїзації, як загального процесу. Пояснити можливі позитивні наслідки та ризики для стратегічного курсу України щодо вступу в ЄС в період загострення багатьох проблем сучасної Європи та колосальних викликів, пов'язаних із російсько-українською війною.

В європейській фаховій літературі поняття «європеїзація» вживають у кількох значеннях. Наприклад, К. Фізерстоун та Г. Казаміас, професори Лондонської школи економіки та політичних студій, бачать в європеїзації явище, що виходить

за рамки європейської інтеграції. Вони пропонують розглядати її на трьох рівнях. Перший – ЄС, який має на увазі розширення владної компетенції, об'єднання, координацію зовнішньої політики та заходів щодо безпеки континенту. Другий – інституційний, який діє на рівні національних держав-суб'єктів Європейського Союзу і має інкорпорувати закони, урядові постанови, етнічні та культурні особливості, а також інтереси країн. Третій рівень виходить за межі ЄС і поширюється на ті держави, які не є членами спільноти, але тісно пов'язані з нею. З такою думкою погоджуються й українські дослідники [Цит. за: 2, с. 7]. Польський вчений К. Вах пропонує розглядати цей феномен у багатьох площинах: географічній, соціологічній, політологічній, правовій, інституційній, макроекономічній і мікроекономічній. [12, с. 29].

Українська дослідниця О.Р. Радишевська, яка ґрунтовно проаналізувала сучасний загальногуманітарний та правовий дискурс поняття, його генезис, вважає, що «найчастіше європеїзацію трактують як соціально-культурне запозичення форм, властивих західноєвропейському устрою. Саме тому, одним з основних аспектів студій європеїзації є модель так званої «присутності Європейського Союзу», де норми ЄС у чистому вигляді експортуються в національну політику» [6, с. 165]. Але, разом із тим вона підкреслює багатогранність та багатовекторність цього поняття та процесу, який передбачає різні напрями його реалізації [6, с. 171].

О.Р. Радишевська визначає декілька методологічних підходів у розумінні змісту процесу європеїзації. *По-перше*, європеїзація як поява нових форм європейського адміністрування. У цьому сенсі європеїзація фокусується тільки на ЄС з акцентом на тому, як європейська інтеграція зумовлює перегляд концепцій, відносин і структур влади, як на внутрішньодержавному, так і на рівні ЄС. *По-друге*, європеїзація як національна адаптація. Тут під європеїзацією розуміють адаптацію структур і процесів на державному рівні як реакцію на європейську інтеграцію. Європеїзація показує, чи стають подібними між собою внутрішньодержавні структури країн-членів ЄС у результаті процесів транснаціонального запозичення або копіювання європейської моделі. *По-третьє*, європеїзація як політичний ізоморфізм. Цей варіант концепції стосується ступеня конвергенції в різних сферах політики, йдеться про уподібнення загальноєвропейських інститутів, норм, дій з національною практикою. *По-четверте*, європеїзація як проблема і можливість для внутрішньополітичного менеджменту. Проблемні моменти виражаються в тому, що уряди мають узгоджувати потенційно суперечливі впливи з боку ЄС та внутрішньодержавних акторів; можливості проявляються в тому, що уряди можуть брати участь у «дворівневих іграх»,

тобто на національному та наднаціональному. *По-п'яте*, європеїзація як модернізація. У цьому сенсі термін «європеїзація» застосовується до географічно більш периферійних й економічно менш розвинених держав-членів, що допускає структурні трансформації для того, щоб вивести ці держави з периферії, і визначає їх на основі економічних і політичних моделей, що превалюють у більш розвинених і впливових державах. *По-шосте*, європеїзація як «приєднання до Європи», тобто цей концепт сприймається в контексті розширення ЄС. Найчастіше в цьому розумінні концепція застосовується щодо прийняття державами-кандидатами Центральної та Східної Європи західноєвропейської державної моделі [Докл.: 6, с. 168–169].

Українські науковці активно аналізують поняття «європеїзація», вивчаючи та осмислюючи різні концепції та процес європеїзації, але зосередившись більше на аналізі політики у сфері соціального розвитку сучасного суспільства, та внутрішній політиці тієї чи іншої держави в цілому, спричинених процесом європейської інтеграції. Частіше вони стосуються вивченню досвіду різних держав для України. Так, дослідник Д. Міхель визначає «європеїзацію» як «побудову, поширення і інституціоналізацію офіційних і неофіційних правил, процедур, політичних стилів і спільних вигод та норм, які вперше були визначені, консолідовані в процесах Європейського Союзу та Ради Європи, а потім включені в логіку українських внутрішніх політичних структур і державної політики на шляху інтеграції України до Європейського Союзу» [5, с. 25]. Можна погодитися із автором, що «таке визначення європеїзації видається більш прийнятним, оскільки воно враховує той факт, що інтеграція до Європейського Союзу – це інтерактивний процес, у якому уряд України, втілюючи європейський вибір, не лише отримує мотивації і політичні директиви Європейського Союзу, але й бере участь у створенні переговорного порядку, коли інтеграція до Євросоюзу визначає внутрішні політики і політичне життя посткомуністичних держав». [5, с. 25]. Такий підхід, значною мірою, поділяють інші науковці, зокрема І. Беца та Л. Шереметьєва [1, с. 36–39].

Серед основних вимірів європеїзації Д. Міхель виокремлює: «територіальне розширення системи європейського врядування та ступеня перетворення Європейського континенту на єдиний політичний простір; розбудову інститутів управління на рівні ЄС; поширення впливу інститутів ЄС на національні та субнаціональні регіональні й місцеві системи управління; «експорт» типових і характерних для ЄС форм політичної організації та врядування за межі Спільноти», що на нашу думку, породжує проблему «імпорту» інститутів та їхнє приживлення на національний ґрунт. «Гармонізація національних політик часто розгляда-

ється як важлива мета європейської інтеграції, хоча директиви ЄС, які, як відомо, є інструментами гармонізації, в дійсності часто залишають досить багато простору для національної багатоманітності [5, с. 25]. Тому, європеїзація має безпосереднє відношення до зворотного зв'язку процесу європейської інтеграції.

О. Рудік розуміє європеїзацію як зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя держав-членів або держав-кандидатів під впливом процесу європейської інтеграції та вважає, що всі наявні концепції більше доповнюють, ніж заперечують одна одну. Вони стосуються різних, але пов'язаних між собою явищ. «Динаміка європеїзації – пише він – може бути осмисленою на основі обмеженої групи звичайних процесів змін, які є взаємодоповнювальними й добре відомими в інших системах управління. Водночас приклад ЄС є ілюстрацією того, як звичайні процеси здатні привести до неочікуваних результатів» [7, с. 6; 11]. А. Семенович наголошує, що в контексті розширення ЄС «європеїзацію можна стисло визначити як процес адаптації країн кандидатів до інституційних реалій Європейського Союзу, що спрямований на скорочення наявних розбіжностей з країнами-членами. Її ключовою метою було забезпечення органічної інтеграції претендентів на вступ у Європейський Союз і гарантування їх стабільного функціонування в нових умовах» [8, с. 237].

Для багатьох держав постсоціалістичного розвитку європеїзація розглядається як *шлях до Європи*, для деяких – *повернення у Європу*, хоча частіше вживається термін *приєднання*. Намагання приєднатися до європейської спільноти розглядалося на початковому етапі як «повернення додому». Перш за все, йдеться про балтійські держави та держави ЦСЄ. Для посткомуністичних східноєвропейських еліт такий шлях в загальноєвропейський простір частіше свідчив про демонстративне прощання із «тоталітарним, комуністичним минулим». На нашу думку, цим можна пояснити швидке обрання елітою стратегії неоліберальних перетворень, які не дали очікуваних результатів на перших етапах трансформації, оскільки ані політична еліта, ані суспільство не були готові до таких кардинальних змін, що суттєво вплинуло на посткомуністичний транзит та шлях до Європи.

Разом із тим, слід погодитися з думкою деяких дослідників щодо особливостей вступу держав ЦСЄ або їх європеїзації, а саме – вперше в історії Європейського Союзу претендентами на вступ були країни, які, перебуваючи у важкому економічному становищі, повинні були одночасно протистояти значній кількості викликів і здійснити вагомий перетворення практично в усіх сферах життєдіяльності: забезпечити перехід від командно-адміністративної до ринкової форми економіки, забезпечити розвиток правої держави, реформу-

вати недієву та корумповану систему державного управління, реорганізувати територіально-адміністративний устрій, розбудувати ключові демократичні інститути, гарантувати основні права та свободи громадянам тощо. Обсяг поставлених завдань викликав у частини дослідників резонні сумніви у спроможності східноєвропейських країн успішно впоратись з ними. З іншої сторони, саме повернення у Європу, а де-факто вступ у ЄС, стали потужним рушієм та важливим об'єднуючим чинником у ході здійснення «потрійного транзиту»: демократизації, розвитку ринкової економіки і розбудови держави, адже перспектива членства часто використовувалася національними урядами для обґрунтування необхідності та легітимізації доцільності проведення потрібних, проте непротистивних, й навіть часто непопулярних реформ [Докл.: 8, с. 235]. Маємо підкреслити, що набуття членства у Європейському Союзі розглядалось цими державами як безальтернативна стратегія розвитку, враховуючи складнощі одночасного процесу приєднання та модернізації країни.

Попри позитивної оцінки цього процесу, дехто з дослідників виказує сумніви щодо конструктивного впливу європеїзації на процес консолідації демократії, оцінюючи розширення ЄС як втілення проекту нової (чергової) залежності. На їхню думку, зусилля центральноєвропейських еліт щодо якнайшвидшого й, що найважливіше, результативного завершення переговорів з Єврокомісією підірвали процес демократичного вироблення політики всередині суспільства, заперечивши право частин груп інтересів ставити під сумнів привабливість європейського проекту. О. Радишевська звертає увагу, що таке бажання «швидкоплинності» приєднання, «можливо, в короткостроковій перспективі й матиме позитивні наслідки, проте у довгостроковій – штучно стимульований вступ до ЄС матиме згубні наслідки для демократії. Її консолідація підірвана обмеженням публічних дебатів щодо вигоди та втрат від приєднання до європейського простору, відвернення частини соціально-політичних акторів від формування політичного порядку денного, руйнування системи підконтрольності влади власне громадянам, а не наднаціональним структурам» [6, с. 170–171].

Україна конституційно визначила євроінтеграцію як основний зовнішньополітичний напрямок свого розвитку, тому процеси європеїзації стали об'єктом постійного дослідження, розширив предметне поле політичної науки, щодо всіх можливих варіантів розвитку ситуації в євроспільноті та їх наслідків. Сучасний етап євроінтеграції України, обумовлений комплексом різновекторних факторів, викликів, зовнішніх та внутрішніх загроз, які спричинені російсько-українською війною, – має унікальний характер, як зазначає Український центр економічних та політичних досліджень ім.

Разумкова [4, с. 2]. Сьогодні Україна захищає східний фланг ЄС і НАТО від збройної російської інтервенції, терпить колосальні людські й фінансово-економічні втрати, одночасно – набуває статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує проєвропейські реформи в різних сферах, поглиблює секторальне співробітництво з Брюсселем, виконує на практиці положення Угоди про асоціацію і рекомендації Єврокомісії.

На думку експертів УЦЕтаПД імені О. Розумкова, за останні роки (на кінець 2022 р.) суттєво змінюється суспільна думка громадян України щодо перспектив євроінтеграції. Російська агресія де-факто прискорила євроінтеграційні процеси в Україні, сприяла проєвропейському об'єднанню нації. Війна призвела до масової «вестернізації» українського суспільства і вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до ЄС. По-перше, стабільною є висхідна динаміка громадської підтримки вступу України до ЄС. Якщо в березні 2021 р. 59% громадян вважали, що Україні потрібно вступати до ЄС, то в жовтні 2022 р. таку думку поділяють уже 79%. Це інтегральний показник, який ілюструє масштаб проєвропейських настроїв в українському суспільстві. По-друге, у 2022 р. у громадській свідомості почали помітно домінувати процеси проєвропейської самоідентифікації. Якщо попередніми роками серед громадян переважали сумніви щодо своєї європейської ідентичності, то в жовтні 2022 року вже 63% відзначили, що відчують себе європейцями, відчують свою належність до культури і традицій європейського співтовариства [4, с. 2].

Разом із тим, слід наголосити на деяких негативних моментах, а саме: розчарування європейців інтеграційною політикою на континенті, неспроможністю провідних структур розв'язувати складні проблеми, які постають перед окремими державами, та ЄС в цілому. Вони сприяють збільшенню песимістичних скептичних думок щодо посилення тенденцій десвропеїзації. Наприклад, в Польщі 7% населення вважає, що уряд може набагато краще впоратися з проблемами на національному рівні, ніж делегувати розв'язання багатьох питань керівництву ЄС. Таку ж саму позицію підтримують праві політичні сили в Італії, Франції, Німеччині, державах Південно-Східної Європи [докл.: 9; 10].

Зростання євроскептицизму у Європі виявилося, перш за все, в різкій критиці на адресу економічної політики ЄС та діяльності його наднаціональних структур. Основні претензії євроскептиків до «євробюрократів» можна звести до наступного: прийняття недостатньо продуманих рішень, несвоєчасна та неякісна підготовка законодавчих актів, інших правових документів, непрозорість й кулурарність роботи керівних органів Євросоюзу, відсутність належних зв'язків із громадянським суспільством, недоліки Лісабонського договору, які

ускладнюють прийняття рішення найвищими органами Євросоюзу. Ці всі проблеми значно загострились під впливом пандемії COVID-19, колосальної міграційної кризи, зростанням правого популізму та, безумовно, станом та наслідками російсько-української війни.

Висновки. Якщо узагальнити основні думки та різні методологічні підходи до визначення сутності поняття та процесу європеїзації, слід зазначити: в сучасному науковому дискурсі зміст цього поняття є багатограним, різнорівневим та багатовекторним, що дозволяє визначити траєкторію євроінтеграції конкретної держави-члена і держави-претендента та задовольнити їх національні інтереси.

Можна погодитися із трактуванням, що європеїзація є більш широким поняттям у порівнянні із поняттям європейська інтеграція, враховуючи той факт, що вона поширюється як на держави-члени, так й держави-кандидати, для яких визначені різні стратегії розвитку. ЄС сприяє європеїзації, але ефективність та результативність цього процесу залежать від багатьох факторів, пов'язаних із різними її вимірами.

Україна намагається здійснювати власний шлях європеїзації, розуміючи свій сьогодинішній стан – місце в ешелоні «третіх держав», які ще не є членами європейської спільноти. Її діяльність сконцентрована, перш за все, на інституційному (затвердження правил, норм та намагання жити за такими нормами), безпековому (координація зовнішньої політики, фінансова та військова допомога) та ціннісно-культурному напрямках (імплементация цінностей і норм ЄС, етнічні та культурні особливості, гуманітарна політика).

В умовах широкомасштабної війни, враховуючи виклики та ризики, Україна активно продовжує рух до ЄС. Якщо врахувати результати соціологічних досліджень та оцінити дії української влади, то можна констатувати позитивні результати і помітний прогрес на визначених напрямках. Ідеться про ухвалення низки євроінтеграційних законів (насамперед про медіа та національні меншини), просування реформи судочинства, здійснення прозорих процедур обрання керівників різних структур та ін. Але очевидно є необхідність запровадження ухвалених законодавчих актів на практиці, концентрації зусиль на ключових сферах євроінтеграції, вирішення комплексу внутрішніх проблем, що уповільнюють наближення до євроспільноти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беца І., Шереметьєва Л. Основи поняття «європеїзація» та його сенс у сучасному суспільстві. *Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції*: матеріали наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 17 груд. 2009р. Дніпропетровськ, 2009. С. 36–39.

2. Булик М. В. Поняття «європейська інтеграція» та «європеїзація» у сучасній науковій думці. *Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу*. Маріупольський держуніверситет. 2011. №5. URL: https://istfak-mgu.at.ua/publ/procesi_regionalizaciji_ta_globalizaciji_jak_dominanta_svitovogo_rozvitku/5. (дата звернення 7.12.2024)

3. Дворніченко Д. Європеїзація внутрішньої та зовнішньої політики Греції в контексті європейського інтеграційного процесу: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса, 2013. 20 с.

4. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи (грудень 2022р). Український центр економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова. Київ. 2022. 9 с.

5. Міхель Д.О. Визначення поняття процесу «європеїзація» та його вплив на сучасне суспільство. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили. Сер.: Політологія*. 2011. № 150, Т. 162. С. 22–25.

6. Радишевська О.Р. Генезис поняття «європеїзація»: загальногуманітарний та правовий дискурс. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 5, том 2. С. 165–172.

7. Рудік О. Європеїзація як процес та предмет досліджень. *Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції*: матеріали наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 17 груд. 2009р. Дніпропетровськ, 2009. С. 6–10.

8. Семенович А. Вступ у ЄС як чинник трансформації країн-кандидатів з Центральної і Східної Європи. *Слов'янський вісник. Збірник наукових праць. Серія «Історичні та політичні науки»*. Рівне, 2011. Випуск 11. 298 с.

9. Тарнавський О.Р. Прояви євроскептицизму в публічному просторі України в період з 1991 по 2018 роки. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (58) червень, С. 38–43

10. Тарнавський О. Р., Послідовники євроскептицизму у Франції: основні причини зростання їхнього скепсису. *Актуальні проблеми політики*. 2017. № 60. С. 162–177.

11. Martin K. European integration and income convergence: lessons for Central and Eastern European countries / Karmela Martin, Francisco J. Velazquez, Bernard Funck // World Bank Technical Paper. – 2001. August. No. 514. 48 p.

12. Wach K. Wymiary europeizacja i jej kontekst. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. 2011. № 852, S. 29–43.

REFERENCES:

1. Betsa I., Sheremetieva L. Osnovy poniattia «ievropeizatsiia» ta yoho sens u suchasnomu suspilstvi (2009). [Fundamentals of the concept of «Europeanisation» and its meaning in modern society] Yevropeizatsiia publichnoho administruvannia v Ukraini v konteksti yevropeiskoi intehratsii materialy nauk.-prakt. konf. Dnipropetrovsk, pp. 33–39 [in Ukrainian]

2. Bulyk M. V. Poniattia «ievropeiska intehratsiia» ta «ievropeizatsiia» u suchasni naukovi dumtsi (2011). [The Concepts of 'European Integration'

and 'Europeanisation' in Modern Scientific Thought] Tendentsii rozvytku suchasnoi systemy mizhnarodnykh vidnosyn ta svitovoho politychnoho protsesu. Vol.5 URL: https://istfak-mgu.at.ua/publ/procesi_regionalizaciji_ta_globalizaciji_jak_dominanta_svitovogo_rozvitku/5. [in Ukrainian]

3. Dvornichenko D. Yevropeizatsiia vnutrishnoi ta zovnishnoi polityky Hretsii v konteksti yevropeiskoho intehratsiinoho protsesu (2013). [Europeanisation of Greece's domestic and foreign policy in the context of the European integration process] avtoref. dys. ...kand. polit. nauk: 23.00.02. Odesa, 20 p. [in Ukrainian]

4. Yevrointehratsiia v umovakh viiny: vyklyky i perspektvy (hruden 2022). [European integration in times of war: challenges and prospects] Ukrainskyi tsentr ekonomichnykh ta politychnykh doslidzhen im. O.Razumkova. Kyiv, 9 p. [in Ukrainian]

5. Mikhel D.O. Vyznachennia poniattia protsesu «ievropeizatsiia» ta yoho vplyv na suchasne suspilstvo. (2011). [Defining the concept of 'Europeanisation' and its impact on modern society] Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu im. P. Mohyly. Ser.: Politolohiia. Vol. 150, pp. 22–25. [in Ukrainian]

6. Radshevska O.R. Henezys poniattia «ievropeizatsiia»: zahalnohumanitarnyi ta pravovyi dyskurs. [The Genesis of the Concept of 'Europeanisation': General Humanitarian and Legal Discourse] Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava. 2019. Vol. 5, pp. 165–172. [in Ukrainian]

7. Rudik O. Yevropeizatsiia yak protses ta predmet doslidzhen (2009). [The Genesis of the Concept of «Europeanisation»: General Humanitarian and Legal Discourse] Yevropeizatsiia publichnoho administruvannia v Ukraini v konteksti yevropeiskoi intehratsii: materialy nauk.-prakt. konf. Dnipropetrovsk, pp. 6–10 [in Ukrainian]

8. Semenovich A. Vstup u YeS yak chynnyk transformatsii krain-kandydativ z Tsentralnoi i Skhidnoi Yevropy (2011). [EU accession as a factor in the transformation of Central and Eastern European candidate countries] Slovianskyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats. Seriia «Istorychni ta politychni nauky». Rivne, Vol. 11. 298 p. [in Ukrainian]

9. Tarnavskyi O.R. Proiavy evroskeptytsyzmu v publichnomu prostori Ukrainy v period z 1991 po 2018 roky (2018). [Manifestations of Euroscepticism in the public space of Ukraine in the period from 1991 to 2018] Molodyi vchenyi. Vol. 6 (58), pp. 38–43 [in Ukrainian]

10. Tarnavskyi O.R. Poslidovnyky evroskeptytsyzmu u Frantsii: osnovni prychyny zrostantia yikhnoho skepsysu (2017). [Followers of Euroscepticism in France: the main reasons for the growth of their scepticism] Aktualni problemy polityky. Vol 60, pp. 162–177 [in Ukrainian]

11. Martin K. European integration and income convergence: lessons for Central and Eastern European countries / Karmela Martin, Francisco J. Velazquez, Bernard Funck // World Bank Technical Paper. – 2001. August. No. 514. 48 p.

12. Wach K. Wymiary europeizacja i jej kontekst. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. 2011. № 852, S. 29–43.

Europeanisation as a process: current trends and challenges

Milova Mariia Illivna

Ph.D. of Political Sciences,
Professor at the Department of Political
Sciences
Odesa I. I. Mechnikov National University
French Bul., 24/26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4215-1264

Dymova Olena Valentynivna

Ph.D. of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Social Sciences and Humanities
Odesa National Marine University
Mechnikov str., 34, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7695-1414

The article is devoted to the analysis of the essence of the process of «Europeanisation» and some trends of its development in modern conditions. The author defines the content of European integration as a process of economic, political, legal, social, value and cultural integration of European states. At the same time, European integration is viewed as a complex and controversial socio-economic process of establishing close cooperation of European states which are constantly expanding this space, especially in the late XX and early XXI centuries. The main focus is on clarifying the essence of the concept of «Europeanisation». It is interpreted in different directions and discourses – from the purely scientific to the more practical one related to its political, economic, legal, cultural and value content. The authors defined the main features of the Europeanisation process of post-socialist states and the differences in the strategic path of each of these states: from the «path to Europe» to the «return to Europe». The analysis of these processes has created the conditions for clarifying the relevance of the problem of determining the content of Ukraine's Europeanisation and its strategic course towards joining the European Union. The systematic approach has made it possible to identify specific difficulties that the EU is experiencing today and puts on the agenda different visions of its benefits, different understandings of the expediency of integration into the European community by both the political elite and Ukrainian society. As a result, these two forces have different readiness to accept and adhere to the values and norms required for EU membership. The use of sociological research helped to draw conclusions about the unique nature of the current stage of Ukraine's European integration. The article argues that an awareness of this situation should form the basis for the development of a modern policy of Ukraine's Europeanisation and define the requirements for the Ukrainian political elite to clearly formulate an appropriate strategy for its accession to the European Union. Such a strategy should take into account all the risks and threats of today, related to regional and global issues, as well as the consequences of the Russian-Ukrainian war for both Ukraine and the whole of Europe.

Key words: Europeanisation, European integration, European Union, Ukraine's European strategy, de-Europeanisation, Euroscepticism, European identity.